

Turvallisuutta kaikkialla

paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun
kansalliset linjaukset

Sisällysluettelo

1. Yleistä turvallisuussuunnittelusta.....	3
Johdanto	3
Mitä on turvallisuussuunnittelu?	4
Miksi turvallisuussuunnittelu?.....	5
Turvallisuussuunnittelu edellyttää vahvaa koordinaatiota	6
Turvallisuus on hyvinvointia, hyvinvointi on turvallisuutta.....	7
Maakunnan tehtävät turvallisuussuunnittelussa	8
2. Toimenpidekortit.....	10
Nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisy	10
Kaatumistapaturmien ehkäisy.....	12
Lähisuhdeväkivallan ja lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen.....	13
Hyvien väestösuhteiden edistäminen	14
Päihteistä johtuvien turvallisuushaittojen ennaltaehkäisy	15
3. Menetelmäkortit	16
Hot-spots (ongelmakeskittymät).....	16

1. Yleistä turvallisuussuunnittelusta

Johdanto

Turvallisuussuunnittelun kansallisten linjausten tarkoituksena on ohjata ja tukea kuntien, seutukuntien ja maakuntien alueella tehtävää turvallisuussuunnittelua. Linjaukset perustuvat valtioneuvoston periaatepäätökseen sisäisen turvallisuuden strategiasta (5.10.2017) ja ne toteuttavat strategian toimenpidekokonaisuutta 7 (Maakunnat ja kunnat).

Turvallisuussuunnittelun linjaukset on hyväksytty sisäisen turvallisuuden strategian poikkihallinnollisessa ohjausryhmässä X.X.2018.

Turvallisuussuunnittelua on tehty Suomessa vuodesta 1999, jolloin valtioneuvoston periaatepäätöksessä kansallisesta rikosentorjuntaohjelmasta suositeltiin paikallisten rikosentorjuntaohjelmien käyttöönottoa. Vuodesta 2004 eteenpäin turvallisuussuunnittelua on toimeenpantu laajempaan, kaikkeen arjen turvallisuuteen liittyvänä paikallisena turvallisuustyönä osana sisäisen turvallisuuden ohjelmia. Viimeisimmän sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanokausi päättyi vuonna 2015.

Turvallisuussuunnittelun ohjauksen kehittämiseen on useita syitä. Turvallisuussuunnittelu ei ole lakisääteistä toimintaa ja turvallisuussuunnittelun tilanne vaihtelee osin sen vuoksi voimakkaasti eri kuntien ja alueiden välillä Suomessa. Toiminnan kehittyminen ei ole yhdenmukaista, mikä lisää eri alueiden asukkaiden eriarvoisuutta turvallisuudessa ja turvallisuuspalvelujen saannissa. Suomessa on parhaillaan käynnissä suuri hallintouudistus, jonka myötä syntyy uusi aluehallintotaso, maakunta, jolle ollaan osoittamassa toisaalta merkittäviä turvallisuuteen liittyviä tehtäviä ja toisaalta muita tehtäviä, joilla on keskeinen merkitys turvallisuussuunnittelulle. Valtioneuvoston tuki ja tavoitteet paikallisen tason turvallisuustyölle on myös ollut sirpaleista, ylätasoista ja eri ministeriöiden toimialoihin sidottua, mikä on heikentänyt niiden vaikuttavuutta.

Koska turvallisuussuunnittelu ei ole lakisääteistä toimintaa, nämä linjaukset eivät ole kuntia tai maakuntia velvoittavia vaan niiden tarkoitus on toimia ohjeena ja tukena paikallis- ja aluetason toiminnalle. Ministeriöt kuitenkin toteuttavat näissä linjauksissa hyväksytyjä tavoitteita ja toimenpiteitä suhteessa kuntiin ja maakuntiin esimerkiksi toimialakohtaisissa neuvotteluissa, kuten pelastustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen neuvotteluissa sekä aluekehittämiskeskusteluissa. Näissä linjauksissa esitetyt asiat koskevat aluehallintovirastoja soveltuvin osin ennen maakuntauudistuksen voimaantuloa.

Turvallisuussuunnittelun linjaukset koostuvat kahdesta osiosta. *Yleisessä osiossa* kuvataan turvallisuussuunnittelun menettelytapoja, vastuita ja hyviä käytäntöjä. *Toimenpidekortteissa* kuvataan sellaisia turvallisuussuunnittelun toimenpiteitä ja tavoitteita, jotka ovat yhteisiä koko valtakunnan alueelle. Paikallisten ja alueellisten turvallisuussuunnitelmien tulisi toimeenpanna näiden korttien tavoitteita ja toimenpiteitä sekä omia, paikallisista lähtökohdista määriteltyjä toimenpiteitä. Toimenpidekorttien lähteenä on sisäisen turvallisuuden strategian lisäksi muut keskeiset valtioneuvoston arjen turvallisuutta koskevat ohjelmat ja päätökset, joiden toimeenpanossa on paikallinen tai alueellinen ulottuvuus.

Toimenpidekorttien teemat ja toimenpiteet on määritelty niin, että ne ovat konkreettisia, koskevat tämänhetkisiä tai nousevia kansallisia haasteita, niistä on saatavilla tietoa ja niillä on mahdollisuus saada aikaan suuri vaikuttavuus paikallistason turvallisuudessa.

Toimenpidekortit julkaistaan sisäisen turvallisuuden portaalissa (www.sisainturvallisuus.fi), jossa ne ovat kaikkien turvallisuussuunnittelusta vastuussa olevien toimijoiden käytettävissä. Toimenpidekortteja tarkistetaan säännöllisesti, jotta ne pysyvät ajantasaisina.

Mitä on turvallisuussuunnittelu?

Turvallisuussuunnittelu on järjestelmällinen, koordinoitu prosessi paikallis- tai aluetason turvallisuuskysymysten ratkaisemiseksi eri toimijoiden yhteistuumin. Termillä "turvallisuussuunnittelu" tarkoitetaan sekä yhteisen toiminnan suunnittelua että suunnittelun perusteella toteutettavaa varsinaista toimintaa.

Turvallisuussuunnittelussa alueen toimijat sopivat yhdessä ja erikseen tehtävistä toimenpiteistä tunnistettujen turvallisuusongelmien ratkaisemiseksi tai vähentämiseksi. Turvallisuussuunnittelulla ohjataan kunnan ja maakunnan turvallisuustyötä, varmistetaan eri toimijoiden yhdensuuntainen toiminta ja vältetään päällekkäisyydet.

Turvallisuussuunnittelu on ihmis- ja väestölähtöistä eli sen tavoitteena on parantaa nimenomaisesti alueen asukkaiden ja yhteisöjen turvallisuutta sekä turvallisuuden tunnetta.

Turvallisuussuunnitelma koostuu seuraavista tekijöistä:

- Toimintaympäristön arvio

Turvallisuussuunnitelman pohjaksi laaditaan arvio alueen (kunta, seutukunta, maakunta) väestön turvallisuuden tilanteesta ja sen ennakoidusta kehityksestä turvallisuussuunnitelman toimeenpanokaudella. Arvio tehdään laaja-alaisessa yhteistyössä alueen eri toimijoiden kanssa. Näitä ovat mm. kunnan viranomaiset, poliisi, pelastustoimi, elinkeinoelämä, muut turvallisuusviranomaiset, oppilaitokset ja järjestöt. Arvioinnin tulisi olla sellainen, että se on toistettavissa seuraavaa suunnitelmaa tehtäessä, jotta turvallisuussuunnitelmat muodostaisivat vertailukelpoisen jatkumon. Arvioinnin tulee olla tietoperusteista ja sen tueksi voidaan tilasto- ja tutkimustiedon lisäksi hankkia tietoa asukkailta esimerkiksi [turvallisuuskyselyillä](#). Lisäksi arviossa tulee laajasti huomioida alueen eri toimijoiden voimavaroja turvallisuusongelmiin vastaamiseksi ja niiden ehkäisemiseksi.

Toimintaympäristön arviossa tunnistetaan ne turvallisuusongelmat, jotka tällä hetkellä tai lähitulevaisuudessa ovat vaikutuksiltaan sellaisia, että ne edellyttävät toimenpiteitä.

- Toimenpiteet ja tavoitteet

Arviossa tunnistettuihin turvallisuusongelmiin vastaamiseksi laaditaan toimenpiteet. Toimenpiteet ovat turvallisuussuunnitelman keskeisin sisältö. Toimenpiteille asetetaan *tavoitteet*, *vastuutahot* ja *aikataulu*. Toimenpiteiden tulee olla konkreettisia ja käytännönläheisiä, jotta niiden toimeenpanoa voidaan seurata ja arvioida. Kaikkiin turvallisuusongelmiin ei ole mielekästä pyrkiä etsimään ratkaisuja turvallisuussuunnittelulla vaan ainoastaan sellaisiin keskeisiin ongelmiin, joihin on tehokasta ja välttämätöntä vaikuttaa ennalta ehkäisevällä yhteistyöllä.

Tyypillisesti toimenpiteet ovat sellaisia, että niissä on useampi vastuutaho, mutta yksi päävastuutaho. Tällä pyritään siihen, että eri vastuutahojen osaamisen, resurssien, toimivaltuuksien ja muiden vahvuuksien yhteisvaikutuksena syntyy parempi vaikuttavuus kuin jos vain yksi toimija lähtisi ratkaisemaan ongelmaa. Tällä tavoin turvallisuussuunnitelma myös tuottaa aitoa lisäarvoa eikä ole pelkästään kokoelma alueen turvallisuustoimijoiden omia toimenpiteitä. Päävastuutaho vastaa toimeenpanon edellyttämän yhteistyön järjestämisestä. Pää- ja muita vastuutahoja voivat olla esimerkiksi viranomaiset, järjestöt, elinkeinoelämä tai oppilaitokset.

- Käsittely, aikataulu ja seuranta

Turvallisuussuunnittelun perusyksikkö on kunta ja kunnalla on päävastuu turvallisuussuunnittelusta. Näin ollen turvallisuussuunnitelmat ovat lähtökohtaisesti kunnallisia. Valmisteluun ja toimeenpanoon osallistuvat kuitenkin alueen toimijat laajasti.

Turvallisuussuunnitelmat voivat myös olla seutukunnallisia tai maakunnallisia. Mikäli turvallisuussuunnittelua tehdään useammalla tasolla samalla alueella - esimerkiksi kunnassa, jossa myös maakunnalla on oma turvallisuussuunnitelma - on huolehdittava siitä, että eri tason suunnitelmat eivät ole päällekkäisiä tai ristiriitaisia.

Turvallisuussuunnitelma hyväksytään kunnan, seutukunnan tai maakunnan asianomaisessa päättävässä elimessä (valtuusto, hallitus tai virkamiesjohto). Se myös vastaa suunnitelman toimeenpanon säännöllisestä seurannasta. Seutukunnallisissa turvallisuussuunnitelmissa on varmistuttava siitä, että päätöksenteosta, vastuista ja resursseista on riittävällä tavoin sovittu niihin osallistuvien kuntien välillä.

Toimenpiteiden osalta tulisi seurata sekä niiden toimeenpanoa (prosessi-indikaattori) että toimenpiteen kohteena olevaa turvallisuusongelmaa, johon pyritään vaikuttamaan (vaikuttavuusindikaattori).

Turvallisuussuunnitelma hyväksytään määräajaksi.

Turvallisuussuunnitelma toimeenpannaan kunnassa tai maakunnassa osana sen toimialojen toiminnan ja talouden suunnittelua. Muiden vastuutahojen osalta suunnitelma toimeenpannaan kumppanuusperusteisesti niin, että niiden vastuulla olevat asiat ovat osa niiden toiminnan ja talouden suunnittelua. Tämän vuoksi suunnitelman valmistelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että vastuutahoiksi määritellyt organisaatiot ovat ennen suunnitelman hyväksymistä sisäisesti päättäneet osallistumisestaan toimeenpanoon.

Miksi turvallisuussuunnittelu?

Turvallisuussuunnittelun eri toimijoilla on erilaiset lakisääteiset vastuut tai muut tavoitteet väestön turvallisuuteen liittyen. Turvallisuussuunnittelu on prosessi, jonka avulla nämä toimijat voivat saada muiden voimavaroja ja osaamista omiin tavoitteisiin pääsemiseksi.

Esimerkiksi kunnille turvallisuussuunnittelu on väline asukkaiden turvallisuuden edistämiseen liittyvien tehtävien järjestämiseksi. Kuntalain mukaan kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja

alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Turvallisuus luo pohjan hyvinvoinnille - hyvinvointia ei voi olla ilman turvallisuutta. Turvallisuus on myös sosiaalista kestävyyttä. Näin ollen kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa turvallisuutta. Turvallisuus on myös kilpailukyky- ja kustannustekijä elinkeinoelämälle, minkä vuoksi alueen turvallisuus liittyy kiinteästi sen taloudelliseen elinvoimaan ja kasvukykyyn.

Turvallisuusviranomaisille turvallisuussuunnittelu luo mahdollisuuden hoitaa niiden lakisääteisiä tehtäviä yhteistyössä muiden kanssa. Esimerkiksi poliisilain mukaan poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Osallistumalla turvallisuussuunnitteluun poliisi toteuttaa tätä lakisääteistä tehtävää, ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä estää rikoksia, mitkä ovat poliisin päätehtäviä.

Käytännössä alueen asukkaiden turvallisuus on eri ihmis- ja perusoikeuksien toteutumista arjessa - oikeutta henkeen ja terveyteen, omaisuuden suojaan, liikkumisen vapauteen sekä oikeutta kieleen, vakaumukseen ja kulttuuriin. Näiden oikeuksien toteutumiseen vaikuttaa varsinaisen turvallisuustilanteen lisäksi ihmisten turvallisuuden tunne ja eri väestöryhmien väliset suhteet. Erilaisten uhkien pelko voi estää ihmisiä käyttämästä esimerkiksi liikkumisen vapauttaan tai oikeuttaan kieleen tai kulttuuriin. Siksi turvallisuussuunnittelu tähtää sekä objektiivisen turvallisuuden että turvallisuuden tunteen parantamiseen. Eri väestöryhmillä on myös toisaalta erilaiset turvallisuuden tarpeet ja toisaalta erilaiset turvallisuuteen liittyvät huolet, mikä on hyvin tärkeää huomioida turvallisuussuunnittelun toimenpiteissä. Turvallisuussuunnittelu on myös viestintää ja hyvää, avointa hallintoa. Sen avulla viestitään alueen tosiasiallisista turvallisuusongelmista, niiden laajuudesta sekä siitä, mitä niille tehdään.

Suurin osa erilaisista turvallisuusongelmista on luonteeltaan sellaisia, että niiden kokonaisvaltainen ratkaiseminen ei ole mahdollista yhden toimijan keinoin tai voimavaroin. Vaihtoehtoisesti niiden ratkaiseminen tällä tavoin on hyvin kallista tai esimerkiksi lainsäädännöllisistä syistä mahdotonta toteuttaa.

Hyvin toteutettuna turvallisuussuunnittelu mahdollistaa erilaisten ongelmien ratkaisemisen yhdessä tavalla, joka on kustannustehokas kaikille.

Turvallisuussuunnittelu edellyttää vahvaa koordinaatiota

Turvallisuussuunnittelun ja muun turvallisuustyön tulisi olla luontainen osa kunnan ja maakunnan kokonaistoimintaa. Näin ollen turvallisuustoiminnan, kuten turvallisuussuunnittelun ja varautumisen, tulisi olla osa niiden *strategiaa* esimerkiksi niin, että näitä koskevien asiakirjojen toimintaympäristöarvion ja linjausten keskeiset seikat kirjataan strategiaan. *Hyvinvointikertomuksessa* on mahdollisuus seurata turvallisuusongelmien kehittymistä alueella esimerkiksi erilaisilla indikaattoreilla. Hyvinvointikertomuksen valtakunnallisten indikaattorien lisäksi kunta- ja maakuntakohtaiseen kertomukseen tulisi lisätä myös oman turvallisuussuunnitelman mukaiset indikaattorit.

Onnistunut turvallisuussuunnittelu edellyttää samanaikaisesti sekä vahvan koordinaativastuun että alueen eri toimijoiden laajapohjaisen osallistumisen. Turvallisuussuunnitelmasta vastaava taho (kunta, seutukunta tai maakunta) vastaa yhteistyön järjestämisestä sekä koordinaatiosta. Käytännössä tämä edellyttää turvallisuussuunnitteluun liittyvien tehtävien osoittamista yhdelle tai useammalle henkilölle (*turvallisuuskoordinaattori*) vastuuorganisaatiossa.

Turvallisuussuunnitelman poikkihallinnollista toimeenpanon seuranta ja toimeenpanon edellyttämää sopimista tekee *ohjaus- tai johtoryhmä*, joka raportoi turvallisuussuunnitelman hyväksyneelle taholle (esim. valtuusto).

Ohjausryhmän jäsenistön tulisi vähimmillään muodostua kaikista niistä toimijoista, joille turvallisuussuunnitelmassa on osoitettu toimenpiteitä. Jäsenillä tulee olla riittävä valtuutus edustaa organisaatioitaan toimenpiteiden edellyttämien resurssien ja päätöksenteon osalta. Ohjaus- tai johtoryhmää johtaa turvallisuussuunnitelmasta vastaava taho (kunta tai maakunta). Turvallisuuskoordinaattori toimii yleensä ryhmän esittelijänä.

Turvallisuussuunnitelman käytännön toimeenpanon ja yhteistyön tueksi voi olla tarpeen asettaa ohjausryhmän alainen *sihteeristö* tai *työvaliokunta*, jossa on edustettuina osa tai kaikki suunnitelman vastuutoimijoista. Kaksiportaisessa organisaatiossa (ohjausryhmä - sihteeristö) on kiinnitettävä huomiota siihen, että eri ryhmien tehtävät ovat tarkoituksenmukaiset eikä niissä ole päällekkäisyyttä. Ohjausryhmällä voi tarpeen vaatiessa olla myös muita alatyöryhmiä tai elimiä, esimerkiksi tiettyjen valittujen teemojen osalta.

Muodollisten rakenteiden lisäksi paikalliseen ja alueelliseen turvallisuustoimintaan liittyen on usein järkevää ylläpitää verkostotoimintaa, joka edistää osallisuutta turvallisuustyössä. Verkostotoiminta mahdollistaa muodollisia rakenteita paremmin mm. hiljaisten signaalien välittymisen turvallisuustyöhön.

Verkostotoiminnassa on mahdollisuus toteuttaa myös muita turvallisuuden edistämiseen liittyviä toimenpiteitä kuin varsinaiseen turvallisuussuunnitelmaan sisältyviä toimenpiteitä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi turvallisuuskävelyt, turvallisuuskyselyt sekä kylien turvallisuustoiminta. Verkostotoiminnalla voidaan myös tehokkaasti osallistaa alueen asukkaita turvallisuustyöhön.

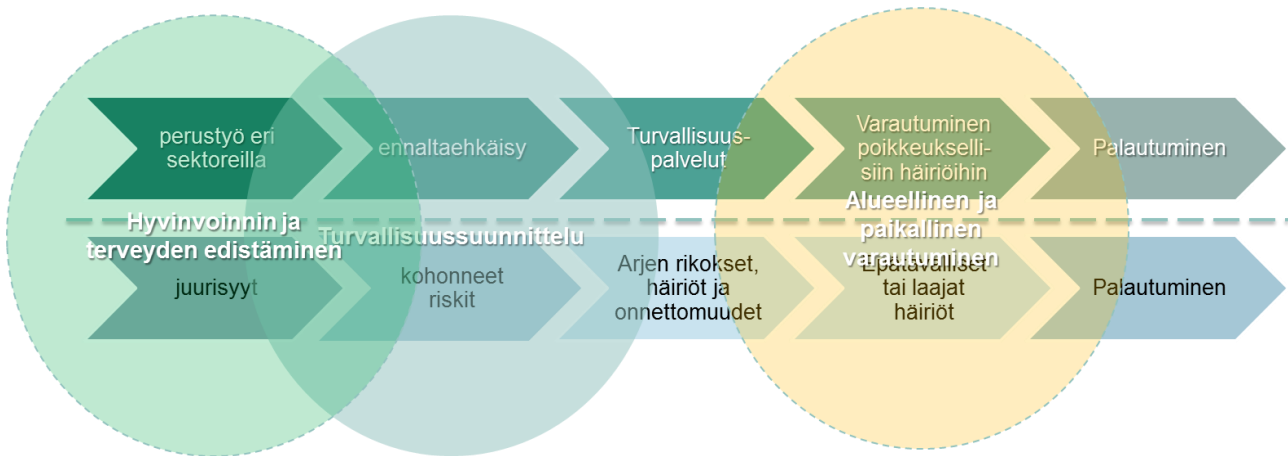
Alueen keskeisten turvallisuustoimijoiden tulisi olla edustettuina jollakin turvallisuusorganisaation tasoista (ohjausryhmä, sihteeristö tai verkosto). Toimijoita ovat viranomaisten lisäksi elinkeinoelämä, oppilaitokset ja järjestöt. Alueellisesti toimivien turvallisuusviranomaisten (poliisi, pelastustoimi sekä mahdollisesti rajavartiolaitos ja tulli) tulisi olla mukana ainakin maakuntatason turvallisuussuunnittelussa sekä paikallistasolla niissä kunnissa, joissa näillä viranomaisilla on paljon toimintaa. Turvallisuussuunnitteluun toimenpiteisiin osallistuminen tulee näissä organisaatioissa liittyä ydintehtävien toteuttamiseen ja on osa niiden toiminnan ja talouden suunnittelua.

Turvallisuussuunnitteluorganisaation kokoonpanoja on syytä tarkistaa vähintään uutta turvallisuussuunnitelmaa laadittaessa. Uuden suunnitelman valmisteluvaiheessa on yleensä tarpeen osallistaa laajempaa joukkoa kuin päättyvän suunnitelman toimeenpanossa mukana olleita. Edellä mainittu verkostotoiminta palvelee myös tätä.

Turvallisuus on hyvinvointia, hyvinvointi on turvallisuutta

Turvallisuussuunnittelu on lähellä kahta muuta turvallisuutta edistävää paikallista yhteistoimintamuotoa - *varautumista* sekä *hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä*. Tämän vuoksi on tärkeää määritellä paikallisista lähtökohdista, miten näihin kaikkiin liittyvä työ kokonaisuutena järjestetään ja miltä osin voidaan hyödyntää samoja rakenteita sekä prosesseja.

Keskeisimmät erot näiden työmuotojen välillä liittyvät siihen, mihin osaan "turvallisuuden arvoketjua" niillä pyritään vaikuttamaan:



Kaavio 1. Turvallisuuden arvoketju

Lisäksi erona on se, että turvallisuussuunnittelun ja varautumisen näkökulmana on ensisijaisesti turvallisuus arjessa (turvallisuussuunnittelu) tai häiriötilanteissa (varautuminen). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ovat laajemmat, ja turvallisuus on yksi seuraus työstä.

Turvallisuussuunnittelu voidaan tehdä erikseen tai osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen taikka yhteisen varautumisen prosesseja sekä rakenteita. Keskeistä on, että valitut rakenteet eivät sulje pois turvallisuussuunnittelun kannalta tärkeitä toimijoita ja voimavaroja. Turvallisuussuunnittelun ja varautumisen toimijat ovat usein samoja. Lisäksi turvallisuuden toimintaympäristön arvio ja ennakointi ovat yhteisiä sekä varautumiselle että turvallisuussuunnittelulle. Erot syntyvät vasta toimenpiteissä; turvallisuussuunnittelun toimenpiteillä pyritään ehkäisemään arjen toistuvia turvallisuusongelmia ja varautumisella valmistaudutaan vastaamaan sellaisiin häiriöihin, joita ei voi ennaltaehkäistä.

Maakunnan tehtävät turvallisuussuunnittelussa

Käynnissä olevan aluehallintouudistuksen myötä Suomeen syntyy uusi hallintotaso, maakuntahallinto. Hallituksen esityksen maakuntalaiksi (2.3.2017) mukaan maakunnalle on tulossa useita turvallisuuteen liittyviä tehtäviä. Näistä turvallisuussuunnittelun kannalta keskeisimpiä ovat pelastustoimi, alueellisen yhteisen varautumisen yhteensovittaminen sekä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen ja ehkäisevän päihdetyön asiantuntijatuki kunnille.

Turvallisuussuunnittelun näkökulmasta maakunnan tehtävä on monialainen. Lainsäädännön perusteella maakunnan tehtävänä on tuottaa turvallisuuden edistämisen asiantuntijatukea kunnille. Toisaalta maakunta vastaa joistakin turvallisuussuunnittelun kannalta keskeisten palvelujen järjestämisestä, kuten pelastustoimesta ja sosiaali- ja terveystoimesta. Maakunta vastaa myös laajan tehtäväalansa johdosta maakunnan yleisestä strategisesta kehittämisestä, ja turvallisuus on luontainen osa strategisen tason kehittämistyötä, jolloin turvallisuuden tulee olla osa maakunnan strategiaa.

Koska kunta on turvallisuussuunnittelun perusyksikkö, noudattaa maakunnallinen turvallisuussuunnittelu toissijaisuusperiaatetta. Tämä tarkoittaa, että maakunnan turvallisuussuunnittelun toimenpiteet täydentävät kuntatason toimintaa. Koska kuntien mahdollisuudet ja voimavarat vaihtelevat, voi maakunnan merkitys turvallisuussuunnittelussa käytännössä kuitenkin olla merkittävä. Maakunnan toiminta voi täydentää kuntien toimintaa esimerkiksi siten, että lakisääteistä tukea kohdennetaan maakunnan niihin kuntiin, joissa omaa toimintaa on vähän. Toisaalta maakunnan turvallisuussuunnitelmassa voidaan määritellä toimenpiteet sellaisten turvallisuusongelmien ratkaisemiseksi, jotka ovat koko maakunnan alueella yhteisiä ja joiden ratkaiseminen edellyttää voimavaroja maakunnalta tai muilta alueellisen tason toimijoilta.

Maakunnan turvallisuussuunnitteluorganisaatio noudattaa soveltuvin osin kunnan organisaatorakennetta. Maakunnille osoitettu turvallisuuden asiantuntijatuen tehtävä edellyttää lain tasolla, että siihen osoitetaan asianmukaiset voimavarat. Käytännössä maakuntatason turvallisuussuunnittelun koordinaatio sekä kunnille annettava asiantuntijatuki on järkevää järjestää osaksi samaa tehtäväkokonaisuutta maakuntahallinnossa. Kunnille annettava asiantuntijatuki voi pitää sisällään turvallisuussuunnittelun menetelmäosaamista, alueellista turvallisuustilannetta koskevaa seurantatietoa sekä maakunnan sisäistä sekä maakuntien välistä seurantatietoa turvallisuussuunnittelun tilanteesta.

2. Toimenpidekortit

Nuorten rikollisuuden vähentäminen

Nuoruus on rikosten tekemisen kannalta aktiivista aikaa. Suurin osa nuorista rikoksentekijöistä päätyy rikoksettomaan aikuisuuteen, mutta lähes kaikki toistuvasti rikoksia tekevät aikuiset ovat jo nuorena joutuneet rikoskierteeseen. Tämän vuoksi nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisy on kokonaisrikollisuuden vähentämisen kannalta tärkein toimenpide paikallisesti ja valtakunnallisesti. Paljon rikoksia tekevät nuoret joutuvat muita useammin myös rikosten uhreiksi. Nuorisoriikollisuuden ehkäisyyn voidaan puuttua mm. vaikuttamalla yksilön syrjäytymiskehitykseen tai jo alkaneeseen rikollisuuteen. Rikollisen teon seurausten konkretisoituminen ja rikoksen uhrin kohtaaminen voivat olla nuoren rikoksentekijän kohdalla tehokkaita keinoja ennalta ehkäistä tulevia rikoksia.

Visio

Estetään riskiryhmässä olevien nuorten ajautuminen rikollisuuteen. Katkaistaan nuoren alkanut rikoskierre ajoissa oikealla ja oikea-aikaisella tuella sekä palveluilla.

Tavoite ja toimenpiteet

1. Jokaisella nuorella rikoksentekijällä on pääsy [Ankkuri-mallin](#) palveluihin.

Ankkuri-mallilla puututaan varhaisessa vaiheessa lasten ja nuorten rikolliseen käyttäytymiseen ja perheväkivaltaan.

- *sosiaali- ja terveystoimi* osoittaa riittävän sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöresurssin Ankkuri-toiminnan käyttöön
- *poliisi* järjestää toiminnan edellyttämän poliisihenkilöstön sekä muut puitteet ja vastaa toiminnan koordinaatiosta
- *nuorisotoimen* palvelut järjestetään niin, että osaaminen ja nuorisotoimen palvelut ovat käytettävissä alueen Ankkuri-toiminnassa

2. Julkisyhteisöihin kohdistuneet alaikäisten tekemät rikokset sovitellaan.

Nuorten rikosten sovittelussa rikosta voidaan käsitellä osapuolten kohtaamistilanteessa myös uhrin näkökulmasta. Sen avulla lapsi tai nuori voidaan saada konkreettisesti ymmärtämään tekonsa aiheuttamat kärsimykset ja vahingot.

- *poliisi* ohjaa rikokset soviteltavaksi
- *kunta* ja muut julkisyhteisöt tekevät sovittelualoitteen ollessaan asianomistajina nuorten tekemissä rikoksissa

3. Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret pääsevät pitkäkestoisen tuen piiriin.

Syrjäytymisvaara tunnistetaan yksilötasolla yleensä hyvin varhaisessa vaiheessa. Erityisessä rikollisuusriskissä ovat pojat, joilla on useampi kuin yksi [riskitekijä](#). Varhaisessa vaiheessa aloitettu pitkäkestoinen tukitoiminta on kustannustehokasta rikollisuuden, lastensuojelutoimenpiteiden ja

terveydenhuollon kustannusten näkökulmasta. Yleisesti on tärkeää, että syrjäytymisvaarassa oleville lapsille ja nuorille on olemassa erityisiä palveluja, kuten etsivän nuorisotyön palveluja tai verkostotoimijoiden huoli-ilmoituksiin perustuvia verkostoyhteistyöpalveluja.

- *kunta* tuottaa yhteistyössä järjestöjen kanssa pitkäkestoisen varhaisen tuen palvelun (esimerkiksi [Icehearts](#) -malli) alueen syrjäytymisvaarassa oleville lapsille

Indikaattorit

1. Nuorten tekemät rikokset (15–29 -vuotiaat) suhteutettuna alueen nuorten määrään (poliisin tilastot, väestötiedot)
2. Nuorten uusintarikollisuus (% , 3 vuoden sisällä - tilastokeskus)
3. Ankkuri-toiminnassa kohdattujen nuorten rikoksentekijöiden lukumäärä kotikunnittain (poliisin tilastot)
4. Sovitellut rikokset, joissa tekijä 15–29 -vuotias, suhteutettuna nuorten tekemien rikosten kokonaismäärään (sovittelutoimistot, poliisin tilastot)

Lisätietoja:

Kaatumistapaturmien ehkäisy

Kaatumistapaturmat ovat merkittävin ikääntyneen väestönosan turvallisuusriski, yleisin ensihoitotehtävien syy (n. 15 % kaikista tehtävistä) ja kolmanneksi merkittävin väestön terveitä elinvuosia vähentävä tekijä Suomessa. Suomi on Euroopan nopeimmin ikääntyvä maa, minkä vuoksi kaatumistapaturmien merkitys osana arjen turvallisuutta kasvaa jatkuvasti. Yksin ikäihmisten kaatumistapaturmat maksavat 1 miljoona euroa joka päivä, ja merkittävä osa näistä kustannuksista kohdistuu paikallistasolle. Kaatumisvammariski on myös merkittävä turvallisuuden tunnetta heikentävä tekijä ikääntyneille. Nopean ikääntymisen vuoksi kaatumisten aiheuttamat haitat uhkaavat nousta voimakkaasti ellei ryhdytä tehokkaisiin toimenpiteisiin kaatumisten estämiseksi.

Visio

Kaatumisista johtuvien lonkkamurtumien ja päävammojen määrä kääntyy laskuun, vaikka ikääntyneen väestön määrä kasvaa.

Tavoite ja toimenpiteet

1. Kaikki suuressa kaatumisvaarassa olevat asukkaat tunnistetaan ja heille laaditaan näyttöön perustuvien toimintamallien ([Ikinä](#), [Kaatumisseula](#)) mukaiset yksilölliset kaatumisen ehkäisytoimenpiteet
 - *kunta* vastaa kaatumisvaarassa olevien tunnistamisesta ja yksilöllisistä ehkäisy suunnitelmista, toimeenpano yhteistyössä *viranomaisten* ja *järjestöjen* kanssa
2. Suuren kaatumisvaaran paikat tunnistetaan paikallisesti ja ne muutetaan turvallisiksi
 - *kunta* tunnistaa alueellaan julkiset paikat, joissa tapahtuu paljon kaatumisia tai kaatumisriski on muutoin suuri, ja toteuttaa tarvittavat toimenpiteet yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

Indikaattorit

1. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä (SOTKANet)
2. Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä (SOTKANet)
3. Toteutetut yksilölliset kaatumisen ehkäisytoimenpiteet suhteessa suuressa kaatumisvaarassa olevien asukkaiden määrään alueella (kunnan tilastot)

Lisätietoja:

Lähisuhdeväkivallan ja lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen

Kaikista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista 69 % on naisia. Naisten väkivaltakuolemat ovat Suomessa huomattavasti yleisempiä kuin muualla Länsi-Euroopassa. Vaikka väkivaltakuolemien suunta on ollut laskeva, naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen yleistä. Nainen joutuu kumppaninsa surmaamaksi neljä kertaa miehiä useammin. Lähes joka kolmas suomalainen nainen on kokenut parisuhdeväkivaltaa joko nykyisen tai aikaisemman kumppaninsa taholta. Tutkimusten mukaan vain pieni osa lähisuhdeväkivallasta päätyy poliisin tietoon. Naisiin kohdistuvasta väkivallasta aiheutuu yhteiskunnalle vuosittain 2,4 miljardin euron kulut. Myös ikääntyneiden suurin väkivaltariski on lähisuhteessa tapahtuva kaltoinkohtelu.

Jos perheessä esiintyy parisuhdeväkivaltaa, on myös perheen lapsilla suuri riski joutua kaltoinkohdelluiksi. Joka neljäs perheväkivallan uhri on lapsi. Väkivallan pitkäaikaisseurauksia voivat olla mielenterveysongelmat, itsetuhoinen käyttäytyminen sekä alkoholin ja huumeiden väärinkäyttö. Suuri osa niistä, jotka käyttävät väkivaltaa aikuisena, ovat kasvaneet väkivaltaisessa ympäristössä.

Visio

Aiempaa harvempi aikuinen tulee kaltoinkohdelluksi parisuhteessa ja aiempaa harvempi lapsi kokee perheväkivaltaa. Tunnistetaan tukea tarvitsevat perheet ja ikääntyneet, ja katkaistaan alkanut väkivaltakierre ajoissa oikealla ja oikea-aikaisella tuella sekä palveluilla.

Tavoite ja toimenpiteet

1. Jokaiselle lähisuhdeväkivallan uhrille tehdään heidän suostumuksellaan [MARAK](#) -mallin mukainen väkivallan riskiarvio sekä tilanteen mukainen turvasuunnitelma. Uhrien pääsy rikosuhripalveluihin varmistetaan aktiivisella ohjauksella (yhteystietojen välittäminen).
 - *sosiaalitoimi, terveydenhuolto ja poliisi* ohjaavat lähisuhdeväkivallan uhrin rikosuhripalveluiden piiriin. Lisäksi nämä ja *rikosuhripalvelut* tekevät uhrin suostumuksella aloitteen väkivallan riskiarviosta kohdatessaan lähisuhdeväkivallan uhrin
 - *sosiaalitoimi* vastaa toiminnan koordinaatiosta sekä turvasuunnitelmien toimeenpanon edellyttämän yhteistyön järjestämisestä.
2. Lähisuhdeväkivallan tekijöille on väkivallan katkaisuoohjelmia, joihin tekijät ohjataan aktiivisesti.
 - alueella tarjotaan *järjestöjen* lähisuhdeväkivallan katkaisuoohjelmia niin, että kaikilla halukkailla väkivallan tekijöillä on pääsy niihin. Järjestämisestä sovitaan *sosiaalitoimen* kanssa.
 - *sosiaalitoimi, terveydenhuolto ja poliisi* ohjaavat lähisuhdeväkivallan tekijät tekijäpalveluiden piiriin.

Indikaattorit

1. Lapsiin kohdistunut fyysinen lähisuhdeväkivalta viimeisen vuoden aikana (poliisin tilastot)
2. Aikuisiin kohdistunut fyysinen lähisuhdeväkivalta viimeisen vuoden aikana (poliisin tilastot)
3. Lapsi/nuori kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana (kouluterveyskysely)
4. Rikosuhripalveluihin ohjattujen uhrien määrä suhteessa lähisuhdeväkivallan kokonaismäärään (rikosuhripalvelut, poliisin tilastot)

Lisätietoja:

Hyvien väestösuhteiden edistäminen

Hyvät väestösuhteet ovat sitä, että alueen eri väestöryhmien välillä on myönteistä vuorovaikutusta, eri väestöryhmät suhtautuvat toisiinsa ennakkoluulottomasti eikä niiden välillä ole konflikteja aiheuttavia jännitteitä. Väestösuhteet ovat yhteiskunnan eri osa-alueet läpäisevä kokonaisuus, jonka vaikutukset näkyvät suoraan ihmisten arjessa. Hyvien väestösuhteiden edistämällä vähennetään väestöryhmien välisiin suhteisiin liittyviä kielteisiä ilmiöitä, kuten syrjintää, viharikoksia ja vihapuhetta sekä segregatiota. Nämä kaikki heikentävät sekä yhdenvertaisuuden toteutumista yksilöiden ja ryhmien välillä että paikallista turvallisuutta. Hyviä väestösuhteita edistämällä vaikutetaan kaikkien asukkaiden yhdenvertaisuuteen ja hyvinvointiin sekä varmistetaan erityisesti vähemmistöjen oikeuksien toteutuminen.

Visio

Taustoistaan riippumatta ihmiset elävät yhdessä suomalaisissa yhteiskunnassa ja luottavat toisiinsa.

Tavoite ja toimenpiteet

1. Viranomaiset ja kansalaisjärjestöt tuntevat alueen keskeisten väestöryhmien välisten suhteiden tilan, erityisesti erilaisten ryhmien välisten jännitteiden osalta.
 - *kunta* seuraa tilannetta säännöllisesti yhteistyössä muiden viranomaisten ja eri väestöryhmiä edustavien *järjestöjen* kanssa
2. Havaitut väestöryhmien väliset konfliktit ratkaistaan järjestelmällisellä sovittelutyöllä.
 - *kunta* järjestää tarvittavat yhteisösovittelun palvelut (esimerkiksi [Naapurisuussovittelu](#)) yhteistyössä *järjestöjen* ja muiden viranomaisten kanssa
3. Varmistetaan vähemmistöryhmien syrjimättömyys ja yhdenvertainen kohtelu julkisissa palveluissa ja yleisissä tiloissa.

Erilaisten vähemmistöjen näkökulmasta julkiset palvelut ja yleiset tilat edustavat usein enemmistöjä ja niiden tarpeita. Näin ollen näiden palvelujen ja tilojen yhdenvertaisuus muodostaa osan enemmistöjen ja vähemmistöjen välisistä suhteista.

 - *kunta* toteuttaa yhdenvertaisuussuunnittelua yhteistyössä *järjestöjen, elinkeinoelämän* ja muiden toimijoiden kanssa

Indikaattorit

1. Yhdenvertaisuussuunnitelmien seuranta (kyselyt)
2. Keskeisten väestöryhmien väliset suhteet (kysely)
3. Syrjintäkokemukset (kysely)

Lisätietoja:

www.hyvatvaestösuhteet.fi

Miten meillä menee Kartoitus väestösuhteiden tilasta Suomessa - painopisteinä vastaanottokeskuspaikkakunnat. Oikeusministeriö. Julkaisunumero: 32/2017; Julkaisuvuosi: 2017; WWW-osoite: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-596-6>

Alkoholista johtuvien turvallisuushaittojen ennaltaehkäisy

Päihteet (ml. tupakka) aiheuttavat vuosittain noin 4,2 miljardin euron välittömät ja välilliset kustannukset yhteiskunnalle. Alkoholilla on yleisin vaikuttava tekijä väkivallan, onnettomuuksien ja tapaturmien taustalla. Alkoholin käyttö ja erityisesti humalahakuinen juominen lisäävät riskiä sekä syyllistyä väkivaltarikokseen että joutua sen uhriksi. Esimerkiksi alkoholisidonnaisen henkirikollisuuden taso on Suomessa 4,5-kertainen Ruotsiin verrattuna. Liikennekuolemista noin viidennes on rattijuopumustapauksia. Päihdeongelmaisille kasaantuu usein monenlaisia terveyteen, toimeentuloon ja turvallisuuteen liittyviä ongelmia. Erityisesti nuorten ja alaikäisten alkoholinkäyttöön tulee puuttua, sillä nuorena aloitettu alkoholinkäyttö on voimakkaasti yhteydessä alkoholisoitumiseen ja siihen liittyvään väkivaltaan.

Visio

Päihteisiin liittyvä väkivalta, tapaturmat, onnettomuudet ja järjestyshäiriöt vähenevät 10 % vuoden 2018 tasosta vuoteen 2025 mennessä.

Tavoite ja toimenpiteet

Alkoholihaittoja vähennetään kokonaisvaltaisella paikallisella toiminnalla.

- *kunta* toteuttaa alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen vähentämiseen tähtäävää [Pakka-toimintamallia](#) yhteistyössä *elinkeinoelämän, järjestöjen* ja muiden *viranomaisten* kanssa.

Indikaattorit

1. Päihtymysperusteiset kiinniotot (poliisin tilastot)
2. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. lk:n oppilaista (kouluterveyskysely)
3. Alaikäisten alkoholin hankkiminen vähittäismyynnistä, % 8. ja 9. lk:n oppilaista
4. Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta (poliisin tilastot)
5. Päihteiden vaikutuksen alaisina tehdyistä väkivaltarikoksista syyllisiksi epäillyt / 1 000 asukasta (poliisin tilastot)

Lisätietoja

3. Menetelmäkortit

Hot-spots (ongelmakeskittymät)

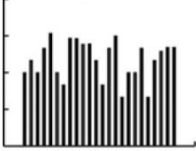
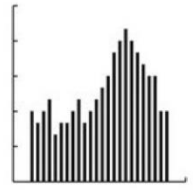
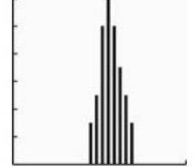
Tutkimusten mukaan rikokset, häiriöt ja onnettomuudet kasaantuvat usein selvästi maantieteellisesti kaupunkien sisällä. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan vain 3,5 prosentissa kaupunkien osoitteita tapahtuu 50 prosenttia rikoksia. Myös Suomessa on nähtävissä sama ilmiö. Rikokset ja häiriöt kasaantuvat hyvinkin pienille alueille kaupunkien sisällä. Alueet, joilla ongelmat kasaantuvat, levittävät turvattomuutta ja turvattomuuden tunnetta myös laajemmalle alueelle. Näiden alueiden turvallisuuden parantaminen on merkki niillä asuville ihmisille siitä, että heidän turvallisuuden puutteensa on havaittu, otettu vakavasti ja ryhdytty toimiin ongelmien poistamiseksi.

Tavoite:

Kartoittaa turvallisuuden kannalta keskeiset ilmiöt ja niiden sijoittuminen kaupungin alueelle. Työn pohjalta toimenpiteet kyetään kohdistamaan alueille, joissa niille on suurin tarve ja vaikutus.

Tietoa menetelmästä:

Hot-Spotteja eli ongelma-keskittymiä on erilaisia. Niillä voidaan katsoa olevan maantieteellisiä eli spatiaalisia ulottuvuuksia sekä ajallisia ulottuvuuksia. **(1) Hajaantunut rikoskeskittymä:** Tämän kaltaisissa Hot Spoteissa rikokset ovat jakaantuneet tasaisesti maantieteellisesti rajatulle alueelle. Esimerkkinä voidaan mainita suuren ostoskeskuksen pysäköintialueella tapahtuvat ajoneuvoihin kohdistuneet rikokset. **(2) Ryhmittynyt rikoskeskittymä:** Tämän kaltaisen Hot Spotin rikokset ovat suurimmaksi osaksi ryhmittyneet pienelle alueelle, mutta niitä esiintyy myös sen ympäristössä. Esimerkkinä voidaan mainita alkoholin anniskelupaikka, jonka tiloissa ja ympäristössä tapahtuu pahoinpitelyjä. **(3) Hot-piste:** Kyseinen Hot-Spot koostuu yhdestä tietyistä paikasta, kuten osoitteesta, liikkeestä, koulusta tai kadunkulmasta.

Rikollisuus ja Tapaturmat Esimerkkitoimenpiteitä		alueellinen		
		Hajaantunut Hot-spot	Ryhmittynyt Hot-spot	Keskittynyt Hot-spot
ajallinen		<u>Esimerkkitoimenpide:</u> Varoituskyltit Rakenteelliset muutokset	Kameravalvonta Rakenteelliset muutokset Talvikunnossapito	Kulunvalvonta Kameravalvonta Rakenteelliset muutokset
		Valaistuksen parantaminen	Kameravalvonta Lisääntynyt poliisin partiointi	Kulunvalvonta Kameravalvonta Rakenteelliset muutokset
		Valaistuksen parantaminen Lisääntynyt poliisin partiointi	Kameravalvonta Valaistuksen parantaminen Lisääntynyt poliisin partiointi	Poliisin tai vartijoiden täsmäpartiointi

Tietopohja menetelmän käytölle: Esimerkiksi kaatumistapaturmista voidaan hälytystehtävien (ensihoito?) perusteella katsoa, missä suurimmat keskittymät sijaitsevat kunnan alueella. Katuväkivallan keskittymiä voidaan puolestaan tarkastella poliisin hälytystehtävien perusteella. Hot-spot – menetelmän tarkoituksena on toimia moniammatillisen yhteistyön yhteisenä työvälineenä, jolla kootaan tietoa ja paikallistetaan yhteiselle karttapohjalle mahdollisimman täsmällisesti kohteet, joille on kasaantunut sisäistä turvallisuutta ja sen tunnetta uhkaavia ilmiöitä kuten rikoksia, häiriöitä ja onnettomuuksia ja niiden taustalla olevia syitä. Hot-spot -menetelmän käyttö mahdollistaa niiden alueiden löytämisen, joille ongelmat kasaantuvat. Se edistää ilmiöiden tunnistamista ja lisää eri viranomaisten tietoa tilanteesta laajemmin kuten esimerkiksi syistä, jotka vaikuttavat kasaantumisen taustalla.

Menetelmää täydentäviä toimenpiteitä:

- **Turvallisuuskysely:** turvallisuuskyselyllä asukailta saadaan tarkentavaa tietoa ongelmallisiksi koetuista alueista ja niiden ominaispiirteistä.
- **Turvallisuuskävely:** Kohdealueella voidaan myös halutessa toteuttaa turvallisuuskävely yhdessä alueen asukkaiden kanssa ja miettiä miten kyseiseen ongelmaan voitaisiin puuttua.

Mukana olevat tahot: Tämä riippuu täysin siitä mitä ongelmaa menetelmällä halutaan tarkastella.